

6. Felix S. W. Kognitive linguistik. Repräsentation und Prozesse / Felix S. W., Habel C., Rickheit G. – Opladen : Westdt. Verl., 2004. – 320 S.

7. Schwarz M. Einführung in die kognitive Linguistik / Schwarz M. – Tübingen, Basel : Francke, 1992. – 478 S.

## **УДК 811.111:821.161.2**

### **ВИДИ ТА ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ**

**Тішечкіна К. В.** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов МНАУ

У наш час бурхливого розвитку взаємовідносин України з іншими державами необхідність вивчення іноземних мов не викликає сумніву. Тому вивченню іноземних мов приділяється особлива увага у всіх навчальних закладах. І питання щодо видів перекладу та можливих проблем, що виникають під час перекладу, набувають актуальності.

Переклад - один із найважливіших шляхів взаємодії національних культур, дієвий спосіб міжкультурної комунікації. Мета будь-якого перекладу - донести до читача, який не володіє мовою оригіналу, і ближче ознайомити його з відповідним текстом.

Спочатку існував лише усний переклад, пізніше його почали записувати. Окрім усного та письмового видів перекладу, також можна виділити художній і спеціальний переклади; синхронний та послідовний; машинний і переклад, здійснюваний людиною, окремо виступає опосередкований переклад (здійснений не з оригіналу, мовою якого перекладач не володіє, а з посередника перекладу цього тексту на третю мову).

За змістом виділяють такі основні різновиди перекладу:

- *суспільно-політичний*, який передбачає усне чи письмове відтворення засобами іншої мови суспільно-політичних матеріалів: виступів та заяв політичних діячів, інтерв'ю, матеріалів брифінгів, прес-конференцій, дипломатичних документів, наукових праць з політології, соціології тощо;

- *художній*, тобто переклад творів художньої літератури (поезія, проза, драма). Художній переклад дає змогу кожному народові долучитися до скарбів світової літератури, а також сприяє популяризації національної культури;

- *науково-технічний (технічний)* - переклад, який використовують для обміну науково-технічною інформацією між людьми, які спілкуються різними мовами.

*Повний переклад наукового тексту* здійснюють за такими етапами: читання всього тексту з метою усвідомлення змісту; поділ тексту на завершені за змістом частини, їх переклад; стилістичне редагування повного тексту (слід оформити текст відповідно до норм літературної мови, усунути повтори; усі терміни і назви мають бути однозначними; якщо думку можна висловити кількома способами, перевагу слід віддати стислому, якщо іншомовне слово можна без шкоди для змісту замінити українським, то варто це зробити).

*Реферативний переклад* - 1) письмовий переклад задалегідь відібраних частин оригіналу, що складають зв'язний текст; 2) виклад основних положень змісту оригіналу, що супроводжується висновками й оцінюванням. Реферативний переклад у 5-10 і більше разів коротший за оригінал.

Робота над першим різновидом реферативного перекладу передбачає такі етапи: ознайомлення з оригіналом; за потреби -

вивчення спеціальної літератури; виділення в тексті основного і другорядного (відступи, повтори, багатослівність, екскурси в суміжні галузі тощо); перерхитування основної частини, усунування можливих диспропорцій, нелогічності; переклад основної частини, зв'язний і логічний виклад змісту оригіналу.

Робота над другим різновидом реферативного перекладу відбувається за такою схемою: докладне вивчення оригіналу; стислий виклад змісту оригіналу за власним планом; формулювання висновків, можливе висловлення оцінки.

*Анотаційний переклад* - це стисла характеристика оригіналу, що є переліком основних питань, іноді містить критичну оцінку. Такий переклад дає фахівцеві уявлення про характер оригіналу (наукова стаття, технічний опис, науково-популярна книга), про його структуру (які питання розглянуто, у якій послідовності, висновки автора), про призначення, актуальність оригіналу, обґрунтованість висновків тощо. Обсяг анотації не може перевищувати 500 друкованих знаків.

Сучасні програми комп'ютерного перекладу можна з успіхом використовувати, проте перекладений текст слід перевірити, звернувши особливу увагу на переклад власних назв, термінів, слів у непряму значенні та багатозначних, паронімів, омонімів, граматичних форм тощо.

Згідно роботи Віне Ж.-П. та Дарбельне Ж. «Технические способы перевода» можна виділити сім способів перекладу, які використовує перекладач під час перекладу, розташувавши їх у порядку зростання складності:

1) запозичення, яке є найпростішим способом перекладу і дозволяє заповнити прогалину, зазвичай

металінгвістичного характеру, тобто це можуть бути невідомі поняття або назви нової техніки;

2) калькування, яке являє собою запозичення особливого виду, тобто ми запозичуємо з іноземної мови окремі елементи і перекладаємо їх буквально. Таким чином виникає або калькування вислову, або калькування структури;

3) дослівний переклад, який позначає перехід від вихідної мови до мови перекладу, що приводить до створення правильного й ідіоматичного тексту, а перекладач слідкує лише за дотриманням обов'язкових норм мови. Ж.-П. Віне та Ж. Дарбельне вважають цей спосіб єдиним зворотнім та повним рішенням проблеми;

4) транспозиція: відповідно до цього способу одна частина мови при перекладі замінюється іншою частиною мови без змін змісту всього повідомлення;

5) модуляція є варіюванням повідомлення, чого можна досягти, змінивши точку зору. Цей спосіб використовується, коли у результаті перекладу ми маємо граматично правильний вислів, але який взагалі не відповідає «духу мови перекладу»;

6) еквіваленція представляє собою спосіб перекладу, як підкреслюють французькі науковці, коли два тексти описують одну и ту же ситуацію, використовуючи зовсім різні стилістичні та структурні засоби. Вони зазначають, що більшість прикладів еквівалентного способу перекладу – це сталі вирази, які входять до складу ідіоматичної фразеології;

7) адаптація: цей спосіб використовують у тих випадках, коли ситуація, про яку говориться у вихідній мові, не

існує у мові перекладу, тому потрібно її передати за допомогою іншої ситуації, що вважається еквівалентною [1, с. 157 – 167].

Зупинимося детальніше на деяких проблемах художнього перекладу.

Одна із проблем художнього перекладу – співвідношення контексту автора й контексту перекладача. У художньому перекладі контекст останнього дуже наближається до контексту першого. Перекладач повинен мати якщо не ґрунтовні, то принаймні достатні для перекладу знання в області філософії, естетики, етнографії (оскільки в деяких творах змальовуються деталі побуту героїв), географії та ін. «Ідейно-образна структура оригіналу може стати в перекладі мертвою схемою, якщо перекладач не уявляє собі того суспільного середовища, в якому виник твір, тих причин, які покликали його до життя, і тих обставин, завдяки яким він продовжує жити в інших середовищах і в інші часи» [4, с. 198].

Наступна проблема художнього перекладу – проблема точності й вірності. Поетичний твір – єдність ідей, образів, слів, звукопису, ритму, інтонації, композиції. Не можна змінити один компонент, щоб це не вплинуло на загальну структуру твору. «Якщо хочеш гармонійно поєднати форму і зміст, то бери зміст оригіналу, але надавай йому форми, властивої твоїй рідній мові» [2, с. 23].

Чим величніше оригінал, тим більше спроб передати його геніальність. На думку В. Коптьолова «... засвоєння великого твору чужомовної культури вітчизняною культурою відбувається, як правило, не через один переклад, а через цілу серію перекладів (при цьому вони можуть не тільки йти один за одним, а й творитися водночас). Уся сукупність перекладів дає можливість відкинути суб'єктивні нашарування, притаманні

кожному з них зокрема, і видобути об'єктивну основу, спільну для них усіх» [4, с. 55].

Отже, оскільки переклад - це передача змісту того, що було висловлено, то перекладаються не слова, граматичні конструкції чи інші засоби мови оригіналу, а думки, зміст оригіналу. Згідно з теорією перекладу немає неперекладних матеріалів, є складні для перекладу тексти. Труднощі під час перекладу пов'язані з недостатнім знанням мови оригіналу, мови, якою перекладають, або з відсутністю в цій мові готових відповідників. Задача викладачів – ознайомити студентів з можливими труднощами та підготувати висококваліфікованих перекладачів, які відповідають вимогам сьогодення.

### **Література:**

1. Вине Ж.-П., Дарбельне Ж. Технические способы перевода / Ж.-П. Вине, Ж. Дарбельне // Вопросы перевода в зарубежной лингвистике. – М., 1978. – С. 157 – 167.
2. Ковганюк С. Практика перекладу / С. Ковганюк. – К., 1968. – 276 с.
3. Коптілов В. Першотвір і переклад / В. Коптілов. – К., 1972. – 216 с.
4. Коптілов В. Теорія і практика перекладу: Навчальний посібник для студентів / В. Коптілов. – К.: Юніверс, 2003. – 280 с.